

EŞİTMƏSİ QÜSURLU UŞAQLARLA APARILAN TƏLİM-TƏRBIYƏ İŞLƏRİNİN PSIXOLOJİ ƏSASLARI

Dilarə Dostuzadə,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
ARTPI

E-mail: d.dostuzade@mail.ru

Rəyçilər: *dos. T.H. Ağayeva*
dos. S.H. Həsənova

Açar sözlər: *hafıza, təlim, təfəkkür, eşitməsi qüsurlu, müəllim-tərbiyəçi*

Ключевые слова: *память, обучение, мышление, недостатки слуха, учитель-воспитатель*

Keywords: *memory, training, thinking, inedostatki hearing, teacher-educator*

Bəşəriyyət yarandığı gündən inkişaf edir, formalaşır, zaman-zaman öz tarixini yaradır. Bu tarix boyu özünü təhsillənmə süzgəcindən keçirərək yeniləşdirir. Təhsil yolu ilə xalqın, millətin gələcək taleyi həll olunur. Ümummillət lider Heydər Əliyevin dediyi kimi, "Təhsil millətin gələcəyidir". Xalq, millət öz gələcəyinə bu günün təhsil prizmasından baxır. Özünün tale yükü bu və ya digər problemlərin həlli yollarını ilk növbədə təhsil sistemində axtarır. Gələcəkdə baş verməsi güman edilən çatışmazlıqları məktəbin, təhsilin vasitəsilə həll etməyə çalışır. Bu gün dünya xalqlarından biri kimi Azərbaycan xalqının da təhsili məhz bu məntiqə uyğun inkişaf edir.

Müasir dövrün tələbi, ümumi və xüsusi pedaqogikanın yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyması üçün geniş şərait yaratdı. Yaranmış şərait imkan verdi ki, ümumtəhsil məktəbləri və xüsusi məktəblərə uşaqların seçilməsində nəzəri və təcrübi məsələlər böyüməkdə olan nəslin təlim-tərbiyəsində də əsaslı dəyişikliklərin aparılmasını tələb edir. Bu baxımdan təlim prosesi şagirdin yalnız aqlını və qüvvələrini inkişaf etdirməklə qalmır, həm də onlarda möhkəm əqidə, yüksək əxlaq hisslər, qüvvətli xarakter əmələ gətirir.

N.Q. Çernişevski göstərirdi ki, elmlərin tədrisində məqsəd şagirdləri formal biliklərlə yükləmək deyil, onları inkişaf etdirməkdir. Təlimin təşkili, üsul və vasitələri şagirdlərin müxtəlif biliklərə müvafiqyyətlə yiyələnmələrinə kömək etməli, onların mənəvi qüvvələrini və qabiliyyətlərini hərtərəfli inkişaf etdirməlidir.

Təlim və tərbiyə üçün materialın həcmi, səviyyəsini, onun yollarını müəyyən edərək şagirdlərin fərdi yaş xüsusiyyətlərini, qüvvələrini, qabiliyyətlərini diqqətlə nəzərə almaq, təlim və tərbiyə prosesində ardıcılıq və sistemlilik gözlənilməlidir.

Ümumtəhsil məktəblərində müasir dövrün tələbinə uyğun olaraq, yeni təlim növünə rast gəlirik. Bu təhsil növünün şagirdlərin sağlamlığına, onlarda milli mənliyin tərbiyə olunmasına təsiri çoxdur.

Dünyada hər şey öz formasını dəyişdiyi üçün insanlar da ona uyğunlaşmaqla yeni təlimin tələblərini qəbul etməlidirlər. Beləliklə, müəllim təlim-tərbiyənin yeni metodlarından istifadə edərək, təlim-tərbiyə işinə kömək etməyə xidmət göstərməlidir. Valideynlərin sağlam və gümrah olması, onların uşaqlarının da sağlam olmasına təsir göstərir. Əgər valideynlərdə müəyyən bir xəstəlik olarsa, bu xəstəlik onun uşağına keçə bilər. Valideyn çalışmalıdır ki, uşaqlarını müəyinədən keçirib, sağlamlıqlarına tam arxayın olsunlar.

Anadangəlmə qüsuru olan uşaqlar valideyn və cəmiyyət üçün yararlı ola bilməz. Deməli, uşağın sağlamlığı gələcək nəslin məqsədə müvafiq surətdə və qənaətlə istifadə etmək vərdişləri ilə silahlandırmağı bilavasitə məktəbdən tələb edir. İrsi olaraq valideynlərindən öz övladlarına keçən xəstəliklərin qarşısı vaxtında alınmazsa, bu zaman uşaqlar bütün təbii nemətlərdən məhrum olurlar. Ona görə də uşaqların sağlam olmaları üçün bütün imkanlardan düzgün istifadə etmək və vaxtında hiss olunan qüsurların qarşısını almaq daha məqsədyönlü olar.

Mühit tərbiyəsi. Bu tərbiyə hələ uşaq ana bətnində ikən başlanır, sonralar uşağın körpəlik vaxtından gənclik dövrünə kimi davam edir. Evdə valideynlər uşağı bağça dövründə psixi cəhətdən məktəbə hazırlamalıdır, yəni onlar uşağın hiss üzvlərini və ayrı-ayrı psixi qabiliyyətlərini-təsəvvür, yaddaş, diqqət, düşüncə, nitq və iradəsinin normal inkişafı qayğısına qalmalıdır. Uşağın müxtəlif rəngli şəkillərə baxması, müxtəlif oyuncaqlarla oynaması, nağıllar dinləməsi, əzbərləməsi və s. onu bu mühitə alışdırır. Uşağın tərbiyəsi məktəbə daxil olmadan əvvəl, ailə tərbiyəsi nəticəsində müəyyən dərəcədə təşəkkül tapır.

Məktəblərdə uşaqlara təsir edən mühit tərbiyəsinin məqsədi, onları hərtərəfli mühitə hazırlamaq, tərbiyənin düzgün yollarını müəyyənləşdirməkdir. Bu zaman uşaq tezliklə mühit tərbiyəsinə alışır və onların psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilmə qaydası təcrübə cəhətdən həyata keçirilir. Bunun üçün əsas şərtlərdən biri uşağın sağlamlığıdır. Uşağın sağlamlığı onun normal qidalanmasından asılıdır, hərtərəfli normal inkişaf etmiş şəxs bədənə sağlam və fiziki cəhətdən inkişaf etməlidir. Məktəb və valideynlər müntəzəm surətdə uşaqların fiziki inkişafı qayğısına qalmaqla onların hərtərəfli inkişaf etmələri və sağlam olmaları qayğısına qalmalıdır.

Beləliklə, hərtərəfli inkişaf etmiş uşaqlar yetişdirmək məqsədini qarşıya qoymalıyıq ki, onların zehni, əxlaqi, fiziki və əmək tərbiyəsinə hərtərəfli inkişaf etdirməklə sağlam böyümələrini və təlim-tərbiyənin keyfiyyətli olmasını təmin edə bilək.

Təlim və tərbiyə işləri. Uşaqların təlim-tərbiyəsi əsas etibarən ailədə uşaqları təlimə cəlb etmək, onlarda bilik və bacarıq vərdisləri inkişaf etdirmək vəzifəsi məktəb və ailənin üzərinə düşür. Məktəb və müəllimlər bu məsuliyyəti şəxsi şərhlə yerinə yetirməklə ildən-ildə təlim və tərbiyənin keyfiyyətini yaxşılaşdırırlar.

Valideynlərin müəyyən hissəsi uşaqların təliminə böyük məsuliyyətlə yanaşır və onların müvəffəqiyyətlə oxumaları üçün hər cür şərait yaradırlar. Uşağı məktəbə hazırlamaq işində valideynin vəzifəsi, məktəbdə təlim-tərbiyə işini başlamaqdan ötrü lazım olan qabiliyyəti uşaqda inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Müəllim tədris etdiyi fənni yüksək səviyyədə bilməklə yanaşı, psixologiya və pedaqogika fənninin tədrisi metodikası və məktəb gigiyenasını ətraflı öyrənməlidir. Müəllimin hissləri ilk növbədə ünsiyyətdə olduğu şagirdlərə keçir. Hətta müəllim öz hisslərini gizlətməyə, səsinin tonunda, nitqində, mimikasında mümkün qədər ifadə etməyə çalışdıqda belə şagirdlər yaşlarından asılı olmayaraq, onun sevinc və kədərini yaxşı duya bilirlər. Başqa sözlə, müəllimi hər gün müşahidə obyektinə çevirən şagirdlər onu daha tez dərk edirlər.

Müəllim özünün pedaqoji-psixoloji qabiliyyətinin inkişafına səylə çalışmalıdır. Müəllim uşaqları öyrədir, hər cür pis əməllərdən çəkindirir, tərbiyə edir və cəmiyyət üçün layiqli insanlar hazırlayır.

Xüsusi və ümumtəhsil məktəblərinin pedaqoji kollektivlərinin fəaliyyətində yeni üsul və metodları tətbiq etməklə pedaqoji-psixoloji biliklərdən istifadə, milli hissləri formalaşdırmaq müəllimlərdən yeni potensial enerji tələb edir.

Aparılan araşdırmalardan aydın olur ki, uşaqların məktəblərə düzgün seçilməsi təlim-tərbiyənin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərir. Uşaq və yeniyetmələrin inkişaf xüsusiyyətlərini aşkara çıxarmaq məqsədi ilə psixoloji tibbi-pedaqoji müayinə aparmaq, diaqnozu dəqiqləşdirmək şagirdlərin məktəbə düzgün seçilməsini təmin edir.

Beləliklə, humanitar fənlərin tədrisi prosesindən ana dili, tarix, coğrafiya və sinifdən xaric və məktəbdən xaric tədbirlər təlim-tərbiyənin keyfiyyətli olmasına təsir göstərməli və uşağın sağlamlığı üzərində nəzarət sistemli aparılmalıdır. Şagirdlərin nitqinin normal inkişafını təmin etmək üçün müəllim onların psixi proseslərinin inkişafını yaxşı bilməlidir.

Psixoloqlar nitq inkişafı zamanı uşaqda hansı psixi proseslərin baş verdiyini müəyyənləşdirmişlər. Onların nitqinin yaşlıların nitqindən nə ilə fərqləndiyini, daxili nitqin xarici nitqdən fərqi,

uşaqların varlıq haqqında təsəvvürlərini, şüurlarında canlı varlığın necə əks olunmasını, təsəvvürlərinin sözlərlə necə ifadə olunmasını bilmək müəllim-tərbiyəçi üçün son dərəcə vacibdir.

Psixoloji tədqiqatlarda sözlə əyaniləşdirilən vahidliyi probleminə xüsusi əhəmiyyət verilir. İkinci siqnal sisteminin (nitqin) birinci siqnal sistemi ilə (əyaniliklə) daim qarşılıqlı əlaqədə olması, dil və təfəkkürün varlığı inikası olduğunu göstərir, ona görə də dil üzrə məşğələlər həmişə uşaqların təbiət və cəmiyyətin həyatı üzərində müşahidələrlə, onların əşya və hadisələr haqqındakı təəssüratı ilə əlaqələndirilməlidir.

Fikri iş prosesində təfəkkür metodlarına-müqayisə, təsnifatmə, təhlil-tərkib, mücərrədləşdirmə, ümumiləşdirmə, sistemləşdirmə, konkretləşdirmə, kodlaşdırma və əqli nəticəyə əsaslanmaq lazımdır.

Nitqlə təfəkkür qırılmaz vəhdətdədir. Şagirdlərin beynində yaranan hər hansı bir fikir yalnız dil materialı əsasında baş verir. Onların nitqi isə fikirlərinin fəal işinə istinad edən idrak fəaliyyəti prosesində inkişaf edir. Bu lüğətin zənginləşdirilməsi ilə sıx əlaqədədir. Söz fikri ifadə etmək üçün işlənilir. Əgər fikir anlaşılmırsa, söz də lazımsız bir şeyə çevrilir. İnsanlar özləri yaxşı başa düşmədiklərini ifadə etdikdə söz tapa bilmirlər, ona görə də şagirdlərin nitqinin inkişafı ilə onların təfəkkürünün zənginləşdirilməsi işi paralel getməlidir. Bəzi psixoloqlar (E. Klapared, V. Ştern, K. Byuller, Ç. Selli) təfəkkürlə nitqi eyniləşdirir və belə hesab edirlər ki, təfəkkür yalnız 7-8 yaşından sonra, uşaq nitqə yiyələndikdə, mühakimə yürüdə bildikdə inkişaf edir.

Məşhur İsveçrə psixoloqu J. Pijə uşağın təfəkkürünü ilkin forması üçün gosentrizmin xarakterik olduğunu göstərir. Kiçikyaşlı uşağın təfəkkürü məntiqsiz olur, get-gedə yaşlılarla ünsiyyət prosesində məntiqi xarakter alır sonralar o, nəzəriyyəsinə bir düzəliş apararaq belə qənaətə gəlmişdir ki, kiçikyaşlı uşaqlarda təfəkkür məhdud, birtərəfli xarakter daşıyır. Buna baxmayaraq, J. Pijənin konsepsiyası dəyişməz qalır. O, təfəkkürün inkişafına qeyri-iradi, biixtiyar, xarici fəaliyyətdən daxili əməliyyata qanunauyğun keçid, ayrılmaz təsəvvürlərdən məntiqi anlayışlara doğru hərəkət kimi baxır. O, təfəkkürün inkişafında təlimin, xüsusi məşğələlərin rolunu inkar edir.

Təfəkkür və nitq qüsuru üzrə tədqiqat zamanı keçmiş psixoloqlar çox vaxt fikrin sözlə münasibəti kimi mühüm məsələdə səhvə yol vermişlər. Onların bir qismi fikirlə nitqi eyniləşdirmişlər. Bəziləri isə belə qənaətə gəlmişlər ki, təfəkkür və nitq bir-birindən asılı olmayan müstəqil və tərid olunmuş proseslərdir. Onlar tədqiqat prosesində fikrin nitqə münasibəti kimi mühüm məsələdən yan keçirlər. L.S. Vıqotski bu müvəffəqiyyətsizliyin səbəbini tədqiqat metodunun düzgün olmamasında, xüsusilə problemin təhlilinin metafizikəsinə başa düşülməsində görürdü.

Uşaqlarda dil və təfəkkürün qarşılıqlı münasibəti haqqında İ.M. Seçenov yazmışdır. "Uşaq düşünəndə eyni vaxtda mütləq danışır. Beşyaşlı uşaqlarda fikir sözlərlə və ya pıçılıqla danışılıqla, yaxud heç olmasa, dil və dodaqların hərəkəti ilə ifadə olunur". Nitq təfəkkürün zəruri aləti olsa da, təfəkkür prosesi nitqdən ibarət deyil, fikirləşmək, ucadan və ya öz-özünə danışmaqdan fərqlənir.

Sözün səs qabığı ilə onun leksik mənası, forması ilə məzmunu eyniyyət təşkil etmir, lakin qırılmaz vəhdətdədir. Nitq heç də həmişə təfəkkürün aynası hesab edilməz. Biz hər hansı fikri müxtəlif şəkildə ifadə edə bilirik. Müşahidələr göstərir ki, bəzi hallarda uşaqlar müxtəlif sözləri, nitq formalarını və ifadələrini işlədir, lakin onların mənasını bilmirlər, çünki əşyaların adları hələ onların mənası demək deyil, sözün mənası əşya, hadisə və ya şüurumuzda əks edilən onun daxili cəhətdir. Sözün səslənməsi isə mənanın ifadə olunması, digər adamlara çatdırılması, onun meydana gəlməsi, mövcudluğu və inkişafı üçün zəruri olan maddi qabıqdır (1, 89). Deməli, "Sözün əsasında varlığın ümumiləşdirilmiş inikası olan anlayış durur".

Anlayışla söz qırılmaz vəhdətdə olsa da, bu onları eyniləşdirməyə əsas vermir. Söz dilin, anlayış isə məntiqin kateqoriyasıdır. Anlayış təfəkkürün elementi olmaqla varlığın hadisələrini ümumiləşdirir, əşyanın ümumi əlamətlərini əks etdirir. "Uşaq sözü ona aid mənə ilə birlikdə çox tez mənimsəyir və

Dilarə Dostuzadə

sözlə ifadə olunan anlayış isə varlığın ümumiləşmiş obrazı olmaqla inkişaf etdikcə artır, genişlənir və dərinləşir” (2, 276.).

Nitq və təfəkkürün inkişafında anlayışların sistemləşdirilməsi işi müşahidələrə əsaslanır. “Dilin bütün məntiqi təbiətin əşya və hadisələri üzərində müşahidələri çıxarmışdır” (3, 247).

Oyani obrazlarla xarakterizə edilən təsəvvürlər ümumiləşdirmənin bəzi elementlərini özündə cəmləşdirir. L.V. Zankovun təbirincə, ümumiləşdirmənin özü anlayışa daxil olduğundan o, əşyaların müəyyən cəhətinin mücərrədləşdirilməsi ilə qırıqlmaz əlaqədə mövcuddur” (4, 36.).

Mücərrəd təfəkkürümüz, insan biliyi irəliləyərək hərəkət edə bilməz, çünki mücərrədlikdə insan idrakının müntəzəm yüksəlişi baş verir. Mücərrədləşmə üzrə iş I sinifdən şagirdlərin gücünə müvafiqdir” (5, 6; 73, 427).

Elmi hesablamaların nəticələri və surdopedaqoqların təcrübələri, təhlili eşitməsi qüsurlu uşaqların təhsil prosesinin daha mühüm xüsusiyyətlərini və onların eşidən uşaqların təhsil prosesindən fərqi təyin etməyə imkan verir. Sağlamlıq imkanları məhdud məktəblərdə eşitməsi qüsurlu uşaqların təhsilinin başlanğıc dövründə onların məktəbəqədər hazırlığı müəyyən məna kəsb edir.

Xüsusi məktəbəqədər müəssisələrdə hazırlığın nəticəsi əsas yer tutur. Orada uşaqların hərtərəfli inkişafını təmin etmək üçün məqsədyönlü pedaqoji iş aparılır. Lakin uşaqların çox hissəsi məktəbəqədər müəssisələrə getmirlər. Eşitməsi qüsurlu uşaqları əhatə edən sosial mühit, ailədə onlarla aparılan işin xarakteri, onların inkişafının həllinə, həmçinin danışq dilinin formalaşmamasına böyük təsir edir.

Müşahidələr göstərir ki, eşitməsi qüsurlu uşaq internat məktəbin, uşaq kollektivinə daxil olduqdan sonra müxtəlif danışq üsullarına (əl-qol hərəkəti, mimikaya) tez alışırlar. Bu zaman iki əsas amil bir-biri ilə əlaqələndir. Danışq zamanı uşaqların həyatı tələbatı və uşaq kollektivinin onu öz əhatəsinə daxil etməyə imkan yaradır. Jest dili özünəməxsus bir sistemdir, onun öz lüğət tərkibi və qrammatik xətti vardır.

Eşitməsi qüsurlu uşaqların təlim prosesində jest dili tez və zəngin inkişaf edir. Bu uşaqlar jest nitqi ilə öz dilinə yiyələnmiş olduqlarını ifadə etməyə can atırlar. Jest dilinin özünə məxsusluğunu nəzərə alaraq surdopedaqoqlar belə nəticəyə gəlirlər ki, söz dilinin öyrənilməsi üçün bu dilin tərcümə edilməsi yolunu həyata keçirmək mümkün deyil. Bundan başqa jest dili söz mənalının formalarını çətinləşdirir və söz dilinin sintaktik quruluşuna malik olmağa mane olur. Təlim zamanı söz nitqinin əsasında bu uşaqların inkişafında mürəkkəb dəyişikliklər baş verir.

Surdopedaqoqlar tərəfindən bu uşaqların təhsilinin ilkin mərhələsində şifahi daktil nitqindən yazılışda istifadəsi məqsədəuyğun hesab edilir. Belə ki, nitqin bütün formaları uşaqlar tərəfindən qəbul edilməsi əvvəlcə müşahidəçilik xarakteri daşıyır. Sonrakı mərhələdə isə əsas şifahi nitqdən istifadə olunur. Daktil isə söz kontaktı zamanı olarsa, köməkçi üsul şəklində çıxış edir.

Azərbaycanda 1970-80-ci illərdən başlayaraq АЕТРЭІ-də (hazırda АРТРІ-də) defektologiya elmi eşitməsi qüsurlu uşaqlarda eşitmə qalığı funksiyalarının aşkara çıxarılması və inkişaf qüsurlarını öyrənilir. Bu sistem tam eşitməyən və zəifləmiş və sonradan karlaşmış uşaqların qavraması, kar şagirdlər tərəfindən səsli və bütün dərslər təbiiyət etmə eşitmə prosesi zamanı qavramasından istifadə etməsinə əsaslanır. Bütün təhsil müddətində eşitməsi qüsurlu şagirdlər üçün eşitmə qavraması artır və inkişaf edir. Bununla bərabər artan eşitmə qavraması ilə dilin qrammatik quruluşu, tələffüz vərdişləri arasında ayrıqlmaz əlaqə öz növbəsində bu uşaqların dərkətmə fəaliyyətinin inkişafında dəyişiklikləri meydana çıxarır. Eşitməsi qüsurlu uşaqların xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, şagirdlərin bilik sistemi ilə silahlanması prosesi və onlarda danışq üsulu kimi söz nitqinin formalaşması prosesi dərkətmə və fikir bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə çıxış edir. Bunun yerinə yetirilməsindən asılı olaraq surdopedaqogikada müxtəlif pedaqoji sistemlər məlumdur: “tam şifahi üsul” və “təhsilin mimika üsulu”.

Bu didaktik sistemlər bir tərəfli olması ilə seçilir. Burada uşaqların elmi biliklərinin əsası ilə silahlanma prosesinin birliyi pozulur və onların dərkətmə fəaliyyəti dəyişilmir. Bununla belə eşitməsi

Eşitməsi qüsurlu uşaqlarla aparılan təlim-tərbiyə işlərinin psixoloji əsasları

problemlə uşaqların elmi biliklərlə silahlanması və onlarda söz nitqinin formalaşma üsulu kimi və dərkətmə bir-biri ilə ayrıqlmaz vəhdətdə həyata keçirilir. Bu uşaqların təhsil sisteminin seçilən və mühüm xarakteri eşitmənin səbəblərinin aradan qaldırılması, korreksiyasına yönəldilməsindən ibarətdir.

Eşitməsi qüsurlu uşaqların didaktikası elmi biliklərin təhsil prosesinin birliyinə və eşitməyən uşaqların şəxsiyyətinin formalaşmasına əsaslanır. Təhsil prosesində onların dərkətmə fəaliyyətinin dəyişməsi mümkündür. Bunun əsasında danışq dərkətmə fəaliyyətinin dəyişməsi söz nitqinin formalaşması, fikir və idrakı aparıcı rol oynayır.

Problemin aktualığı. Eşitməsi qüsurlu məktəbəqədər yaşlı uşaqlar xüsusi təlim şəraiti ilə əhatə olunduqdan sonra, şifahi və yazılı nitqə yiyələnə bilirlər.

Problemin elmi yeniliyi. Eşitməsi qüsurlu uşaqlarda şifahi və yazılı nitq inkişaf etdirmək üçün onlarda düzgün tələffüz, həmçinin görmə qabiliyyətinə əsaslanan dodaqdan oxu bacarığı öyrədilməlidir. Hər bir uşağın nitqində baş verən nöqsanları müəyyənləşdirib tədricən aradan qaldırmaq mümkündür.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə irəli sürülən təkliflər və nəticələr, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların məktəbəqədər uşaq bağçalarında, xüsusi məktəb müəssisələrində təlim-prosesində nitq qüsurlarının aradan qaldırılmasına kömək edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Смирницкий А. Знание слова // Вопросы языко знания. 1955, № 2
2. Люблинская А.А. Детская психологи. М.: Просвещение, 1971.
3. Ушинский К.Д. Сборник сочинений. Т. 7. П., 1949.
4. Занков Л.В. Дидактика и жизнь. М., 1968.
5. Кадыров А. Развитие абстрагирования и младших школьников: Автореф. дис. ...канд. Пед.наук. Баку, 1974.
6. Y.Ş. Kərimov. İbtidai siniflərdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı, 2013

Д. Достузadə

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ, ПРОВОДИМОЙ С ДЕТЬМИ С ПРОБЛЕМАМИ СЛУХА

РЕЗЮМЕ

Отбор детей в общеобразовательные и специальные школы требует основательных теоретических и практических изменений в воспитании и обучении подрастающего поколения.

Дидактика детей с проблемами слуха опирается на единство процессов обучения и формирования личности ученика. Особо подготовленные дети с проблемами слуха могут усвоить устную и письменную речь. В процессе обучения возможно изменение их познавательной деятельности.

Д. Достузadə

PSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF EDUCATION FOR CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT

SUMMARY

Theoretical and practical issues of placement of children in general special schools requires fundamental changes in the education of young generation.

Didactic materials for children with hearing impairment is based on the analyses of scientific knowledge and development of personality of children with hearing loss. Upon providing special education setting for children with hearing loss in preschool education, they can learn oral and written speech. Cognition of children with hearing loss develops in education process.

Redaksiyaya daxil olub: 22.04.2016